

Sławomir Ropiak

"Przedziwna Matka Stworzyciela Swego. Antologia dawnej polskiej poezji maryjnej", wybrał, oprac. i wstępem poprz. Roman Mazurkiewicz, Warszawa 2008 : [recenzja]

Studia Warmińskie 4445, 279-281

2007/2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przedziwna Matka Stworzyciela Swego. Antologia dawnej polskiej poezji maryjnej, wybrał, opracował i wstępem poprzedził Roman Mazurkiewicz, Wydawnictwo Księży Marianów MIC, Warszawa 2008, ss. 584.

Polska pobożność maryjna, począwszy od pierwszych stuleci chrześcijaństwa na naszych ziemiach i najslawniejszej *Bogurodzicy* aż po czasy nam współczesne, obfituje w niemal nieprzebrane bogactwo utworów poetyckich. We wszystkich epokach Kościoła w Polsce czciciele Najświętszej Maryi Panny dedykowali Jej swoje poematy, które powstawały z potrzeby serca. Najpiękniejsze wiersze, hymny i pieśni do Bożej Rodzicielki starano się gromadzić i wydawać drukiem. W minionym wieku dawną poezję maryjną w szerokim zakresie uchroniły od zapomnienia dwie pozycje: T. Jodełka, *Polska poezja maryjna. Antologia*, Niepokalanów 1949 oraz *Z głębokości. Antologia polskiej modlitwy poetyckiej*, oprac. A. Jastrzębski, A. Podsiad, Warszawa 1966. Ponadto na wspomnienie zasługuje dwutomowy zbiór utworów głównie z XIX i XX wieku, opracowany przez ks. Michała Jagosza: *Pieśni sanktuariów maryjnych*, Wydawnictwo Calvarianum, Kalwaria Zebrzydowska 1997, t. I, ss. 391, t. II, ss. 441.

W nurt popularyzowania poezji maryjnej włączył się Roman Marek Mazurkiewicz, który zgromadził i przygotował do druku materiał obejmujący ponad 300 utworów staropolskich ku czci Matki Bożej. Omawianą przez nas antologię Mazurkiewicz wydał drukiem mając już w swym dorobku takie publikacje książkowe, jak między innymi: *Bóg się rodzi... 100 najpiękniejszych kołęd i pastoralek*, Arka, Kraków 1992, *Korona Dziewicy Maryi. Antologia polskich średniowiecznych pieśni maryjnych*, oprac. i tłum. R. Mazurkiewicz i M.J. Mikoś, Collegium Columbinum, Kraków 2002, oraz *Polskie średniowieczne pieśni maryjne. Studia filologiczne*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2002. Jako znawca religijnej literatury staropolskiej, mariologii oraz kultury średniowiecznej podjął się niezwykle trudnego zadania wyboru reprezentatywnego zbioru zabytków polskiej poezji maryjnej. W opracowanej antologii udostępnił czytelnikom spuściznę ponad pięciu wieków od średniowiecza po schyłek epoki oświecenia, często po raz pierwszy wydobytą z rękopisów i starodruków.

Przedziwna Matka Stworzyciela Swego. Antologia dawnej polskiej poezji maryjnej, to poetyckie świadectwo wiary chrześcijańskiej i miłości do Najświętszej Maryi Panny. Zawiera utwory zróżnicowane gatunkowo i stylistycznie, zarówno dzieła wybitnych poetów, jak i wiersze pozbawione większych ambicji literackich. Wszystkie jednak łączy „maryjny” charakter. Teksty artystyczne przeplatając się z twórczością ludową, popularną czy wprost dewocyjną razem tworzą rozległą

panoramę dawnej pobożności. Są cennym źródłem do badań nad dziejami kultu Matki Bożej w Polsce.

Całość zebranego materiału pogrupowana jest nierównomiernie w pięciu działach ułożonych według epok: Z poezji średniowiecznej. I. „*Bogiem sławiona Maryja*”. *Praojców naszych śpiew* (s. 25–50), II. „*Na tę wszyscy poglądaycie*”. *W kręgu twórczości bernardyńskiej* (s. 53–73), III. „*Ave, królewska Panno!*” *Z liryki łacińskiej* (s. 77–86); Z poezji renesansowej. I. „*Kto chce Pannie Maryi służyć*”. *W nurcie kontynuacji* (s. 91–114), II. „*Drżące gwiazdy ćmi zorzą różaną*” *Madonna humanistów* (s. 117–146), III. „*On Bóg był, jam bogiem nie była*” *Maryja protestantów* (s. 149–156); Z poezji barokowej. I. „*Afekt nabożny i prośba zbawienna*”. *W kręgu modlitw i kontemplacji* (s. 161–280), II. „*Żyłś na ziemi, jakbyś żyła w niebie*” *Żywot Bogarodzicy na święta rozpisany* (s. 283–380), III. „*Dziardyn otwieram wielki...*” *Ogrody, wieńce, kwiaty...* (s. 383–426), IV. „*Przedziwna Matko w tym świętym obrazie*” *Sanktuaria i wizerunki* (s. 429–443), V. „*Króluje w Polsce najczystsza Dziewica*” *Królowa Sarmatów* (s. 447–471); Z poezji oświeceniowej (s. 475–502).

Zgonie z prawdą historyczną zdecydowanie najobszerniej reprezentowane są zabytki barokowe, a najskromniejszą grupą tworzą pisma z epoki oświecenia.

Kluczem do zrozumienia dawnej poezji jest obszerny wstęp napisany przez R. Mazurkiewicza. Autor antologii zamieścił w nim szczegółową charakterystykę teologiczno-literacką epok, z których pochodzą teksty. W uwagach edytorskich wyjaśnił zasady zastosowanej transkrypcji oraz podał bibliografię ważniejszych opracowań polskiej poezji. Do niezwykle wartościowych elementów antologii należą noty o autorach i o utworach anonimowych. Orientację w gąszczu różnorodnych tekstów ułatwiają indeksy ułożone alfabetycznie: indeks incipitów wierszowych oraz indeks autorów.

Czytając po kolei przedstawioną antologię można prześledzić wpływ kultury zachodniej oraz bizantyjsko-słowiańskiej na poszczególne epoki i zaobserwować proces kształtowania się obrazu Maryi rozpowszechnionego w dzisiejszej społeczności polskiej. Uważny czytelnik poezji zauważy, że pewne prawdy wiary dotyczące Najświętszej Maryi Panny były w historii przeżywane z różnym natężeniem. Najstarsze, a więc średniowieczne utwory wierszowane, wzorowane na poezji łacińskiej charakteryzują się ewangelicznymi obrazami Maryi w kontekście historii zbawienia. Dostrzeżemy w nich także dużo teologicznych tytułów i przywilejów Maryi, pośród których dominują: „dziewicza rodzicielka i matka Boga, pełna łaski, najświętsza z ludzi, współuczestniczka w dziele odkupienia, królowa nieba i ziemi”. Spotkamy się z piętnastowieczną wiarą w niepokalane poczęcie i duchowe macierzyństwo Maryi. W renesansie Maryja ukazywana jest przez humanistów jako Orędowniczka i Wspomożycielka, Pani ze szlachetnego rodu chroniąca przed zarazą i wojnami. To Dziewicza Matka Boża w wizerunkach rozdzielająca łaski i obdarzająca zdrowiem. Do pełnego obrazu epoki odrodzenia należy poezja protestancka ukazująca Matkę Pańską, jako służebnicę w historii zbawienia wyróżniającą się pokorą serca, wiarą i stałością. Czasy baroku obfitują w niezliczone tytuły, przesadne porównania, kwieciste epitety i metafory wychwalające pokorę, czystość, piękno, miłosierdzie i królewskość Maryi. Matka Boża czczona jest w związku z Chrystusem, jako zależna od Niego Pośredniczka, a także jako

wielka Obrończyni i Królowa Polski. W powściągliwej twórczości maryjnej okresu oświecenia odnajdziemy tytuły błogosławionej Dziewicy Maryi, Niepokalanej Bogarodzicy, świętej i bolesnej Matki, Królowej nieba i ziemi, a także „Rodzicę Boską” na Jasnej Górze. Maryja rozumiana jest w relacji do Trójcy Świętej, jako „Miasto Syna Boga”, „Łóżnica Ducha Najświętszego droga”, „Żywy portret twarzy Boga Ojca”.

Dzieło wykonane przez R. Mazurkiewicza zasługuje na uznanie i wdzięczność współczesnych. Dla osób prawdziwie pobożnych i wrażliwych na piękno, dawna poezja maryjna dostarcza wytchnienia i wielu szlachetnych wzruszeń. W zależności od potrzeby serca i stanu ducha katolik trzeciego tysiąclecia może ubogacać osobistą modlitwą dziedzictwem swych ojców. Wraz z dawnymi poetami może Najświętszą Maryję Pannę nie tylko czcić, wzywać, błagać, przepraszać i Jej dziękować, ale także wychwalać, podziwiać, zachwycać się Jej pięknem, świętością i dobrocią, a nade wszystko naśladować oczarowany Jej przykładem.

Ks. Sławomir Ropiak